

1 Kunstzinnige verrijking door diversiteit

Het Nederlandse culturele landschap wordt gekenmerkt door kwaliteit en verscheidenheid. Het belang van kwaliteit als beginsel voor de culturele sector lijkt boven elke discussie verheven. Deze vanzelfsprekendheid geldt opvallend genoeg niet voor culturele diversiteit. Toch ontwikkelt de cultuur zich al eeuwenlang door 'intercultureel verkeer'. In onze reizen doen we inspiratie op van andere culturen. Mensen uit het buitenland, die zich tijdelijk of permanent in ons land vestigen, beïnvloeden onze cultuur. Deze invloeden van buitenaf zorgen voor dynamiek en ontwikkeling. Niet voor niets is werken als 'artist in residence' voor kunstenaars een belangrijke inspiratiebron. Het ontstaan van nieuwe disciplines, 'talen' en kruisbestuivingen is van fundamenteel belang voor een vitaal cultureel klimaat. Het denken buiten de gebaande paden en mixen van stijlen en culturen levert vaak verrassende resultaten en nieuwe perspectieven op. De kracht van diversiteit als artistieke verrijking kunnen we nog veel beter benutten in een kleurrijke samenleving als Nederland.

Vele kunstenaars en culturele instellingen werken al geruime tijd aan cultuur in een diverse samenleving en proberen een breed publiek te bereiken. De afgelopen kabinetsperiodes zijn verschillende initiatieven genomen om deze makers te ondersteunen, de diversiteit in de sector te verankeren en om de interculturele programmering te vergroten¹. Toch is er nog te veel sprake van gescheiden circuits, namelijk de 'gevestigde' sector en het 'multiculturele' circuit. Dat is een gemiste kans, zowel met het oog op de kunstzinnige verrijking van de culturele sector, als op de maatschappelijke verrijking door cultuur. In de beleidsbrief *Meer dan de Som*, het bijbehorende uitvoeringsprogramma² en de *Cultuurnota 2005-2008* is een visie op diversiteit en integratie geschetst. In deze notitie wordt hier nader op ingegaan, om vervolgens een overzicht te geven van de activiteiten en resultaten in het kader van het programma *Cultuur en Diversiteit*.

Culturele diversiteit leidt in twee opzichten tot verrijking en dynamiek:

- Diversiteit zorgt voor vernieuwing in de cultuursector, voor een aanbod dat brede publieksgroepen kan betrekken in het culturele leven. Meer diversiteit verhoogt de kwaliteit van het culturele landschap als geheel.
- Daarnaast zorgt culturele diversiteit voor dynamiek in de samenleving. Als de culturele sector zich openstelt voor het gesprek met de samenleving, kunnen kunst en cultuur een belangrijke bijdrage leveren aan dialoog en uitwisseling tussen verschillende groepen en individuen.

De twee invalshoeken vullen elkaar aan. Om een concreet voorbeeld te noemen: het scala aan culturele activiteiten in het kader van Marokko-Nederland 2005, waarin 400 jaar betrekkingen tussen Nederland en Marokko werden gevierd, heeft migranten en Nederlanders een nieuwe kijk gegeven op de ontwikkeling van kunst en cultuur in Marokko. De culturele activiteiten toonden de artistieke verrijking van Nederland door Marokkaanse invloeden én zorgden voor een ander, positiever beeld van Marokko, naast de doorgaans nogal negatieve beeldvorming rond Marokkaanse Nederlanders.

Kunstenaars kijken 'beroepshalve' vaak met de blik van een buitenstaander naar de samenleving en gaan grensoverschrijdend te werk. Dit geldt in het bijzonder voor cultuurmakers die geen onderdeel van de 'gevestigde cultuur' zijn, zoals jonge cultuurmakers met een dubbele culturele achtergrond. Of

¹ interculturele programmering, Ministerie van OCW, november 2004, ACB/2004/54035

² Meer dan de Som, Ministerie van OCW, ACB/2003/51730 en Uitvoeringsprogramma Meer dan de Som, Ministerie van OCW, ACB/2004/11139

de herkomstcultuur nu expliciet een rol speelt in hun kunstuitingen of niet, de complexiteit van de persoonlijke geschiedenis geeft extra gelaagdheid. Zij brengen andere verhalen en perspectieven met zich mee die voor vernieuwing in de cultuur zorgen. De verhalen van migranten en de multiculturele samenleving zijn ook voor makers van Nederlandse afkomst steeds vaker een inspiratiebron, met films als *Shouf Shouf Habibi* en *het Schnitzelparadijs* als in het oog springende voorbeelden. Die diversiteit is een verrijking voor onze kunsten, media en cultureel erfgoed.

De culturele verscheidenheid van Nederland manifesteert zich steeds nadrukkelijker in het culturele landschap. In het archiefwezen en in de musea is meer aandacht voor de verhalen van migranten. Migratiegeschiedenis en het slavernijverleden zijn tenslotte onlosmakelijk deel van ons cultureel erfgoed. De cultuurfondsen bieden ruimte aan nieuwe cultuurmakers. Het kan nog beter: nieuwe verhalen moeten niet alleen incidenteel en in de marge verteld worden, ze moeten structureel zichtbaar worden gemaakt. Media, podiumkunsten, archieven, musea en de literatuur kunnen onze gemeenschappelijke verhalen en beelden uitdrukken en overdragen. En dan gaat het niet alleen over Rembrandt, Reve en Rietveld, het gaat ook over Aziz, Tania Kross en Ahmet Polat.

2 *Autonomie versus de maatschappelijke functie van kunst?*

In *Meer dan de Som* is de vraag opgeworpen hoe ver de overheid moet gaan om het samenbindend vermogen van cultuur uit te lokken. Ook is ingegaan op de vraag of diversiteit aparte maatregelen nodig heeft of zoveel mogelijk ingebed moet worden in het bestaande cultuurbeleid.

Onder kunstenaars en cultuurmakers wordt het debat over dit soort vragen volop gevoerd. In de afgelopen maanden is verschillende keren met kunstenaars, cultuurmakers en het publiek over deze vragen gesproken. Uit deze gesprekken bleek dat kunstenaars en cultuurmakers met een gemixte achtergrond staan voor het dilemma of er (nog) aparte initiatieven en maatregelen nodig zijn voor mensen met een dubbele culturele achtergrond. Deze worsteling raakt aan het vermeende spanningsveld tussen de autonomie van kunst en de maatschappelijke functie van kunst en cultuur, ook wel de instrumentele benadering genoemd. Langs een drietal lijnen kan naar ons inzicht constructief met dit (vermeende) spanningsveld worden omgegaan:

- Een inclusieve benadering, tenzij...
- Hernieuwd engagement
- Samenhang in het interculturele aanbod

2.1 *Inclusieve benadering, tenzij...*

De culturele voorzieningen die de rijksoverheid ondersteunt, moeten toegankelijk zijn voor alle Nederlanders en hen actief betrekken bij het culturele leven. Dit betekent dat de overheid in principe geen aparte infrastructuur ondersteunt voor specifieke doelgroepen, op basis van bijvoorbeeld etniciteit, leeftijd of sekse. We moeten een 'diversiteitsgevoeligheid' ontwikkelen, zodat we als vanzelfsprekend rekening houden met de gevolgen van beslissingen voor diverse groepen in de samenleving. Voorbeelden van deze inclusieve benadering zien we in de publieke omroep en in de museale strategie³. Een inclusieve benadering neemt niet weg dat in bijzondere gevallen, als lacunes in de culturele sector ontstaan, het zeer noodzakelijk of wenselijk kan zijn om specifieke maatregelen voor doelgroepen te treffen.

³ Bewaren om teweeg te brengen. Museale strategie, Het ministerie van OCW, december 2005

2.2 *Hernieuwd engagement*

Een ander element dat tijdens de gesprekken met kunstenaars en cultuurmakers volop naar voren kwam, is een hernieuwd engagement in de culturele sector. Het is gelukkig geen taboe meer om via kunst en cultuur wederzijds respect en nieuwsgierigheid te bevorderen. Het levert mooie projecten op, zoals de voorstelling *rZpkt*, een autobiografisch verhaal over twee jongens die in de jeugdgevangenis Glen Mills terechtkwamen en besloten hun leven een andere wending te geven. Deze succesvolle productie heeft op uiteenlopen plekken gestaan, in theaters, op scholen, op congressen en in jeugdgevangenissen.

Het nieuwe engagement brengt ook interessante discussies op gang, bijvoorbeeld in het onderzoeksproject rond 'Nieuw Cultureel Burgerschap', over de handvatten die kunst en cultuur bieden voor mensen om een eigen plek te verwerven in de maatschappij en deze open en positief te benaderen⁴.

Ook bij andere sectoren groeit de belangstelling voor de bijdrage die kunsten, media en erfgoed kunnen leveren aan dialoog en wederzijdse integratie. De cultuur- en mediasector kent immers een uitgebreide infrastructuur waar op natuurlijke en positieve wijze contact en samenwerking tussen mensen met verschillende culturele achtergronden tot stand komt. Denk bijvoorbeeld aan bibliotheken, musea, theaters en centra voor amateurkunst. Ook in en rond de (brede) school vinden steeds meer culturele activiteiten plaats. Dit sluit naadloos aan bij het advies over 'verbinden' van de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO)⁵. Maar de functie die kunst, cultuur en media kunnen spelen bij binding en dialoog blijft onderbelicht, zo constateert het kabinet in de reactie op het advies van de RMO⁶. De RMO ziet belangrijke mogelijkheden in vanzelfsprekende, multifunctionele ontmoetingsruimten, waar mensen met dezelfde interesses bij elkaar komen. De raad pleit voor duurzame projecten die etniciteitoverstijgend zijn, rond zaken die mensen belangrijk, interessant of leuk vinden. We kunnen de potentie van kunst, cultuur en media op dit punt nog beter zichtbaar maken.

2.3 *Samenhang in het interculturele aanbod*

Nederland mist een plek met een landelijke uitstraling waar heel nadrukkelijk de artistieke verrijking van migranten aan bod komt en het debat over de rol van kunst en cultuur in de multiculturele samenleving kan worden gevoerd. Zeker in het huidige klimaat, waarin mensen soms alleen de negatieve kanten van de veelkleurige samenleving zien, is het belangrijk om de positieve effecten van culturele diversiteit en uitwisseling te tonen.

Daarom zal het ministerie van OCW samen met het ministerie van Buitenlandse Zaken op korte termijn een zichtbare en laagdrempelige plek in het leven roepen waar hoogstaande culturele uitwisseling en boeiende dialoog kan plaatsvinden en bestaande lokale initiatieven een extra impuls krijgen: het *Huis voor de culturele dialoog*.

Het Huis heeft de taak culturele verrijking van Nederland als gevolg van migratie zichtbaar te maken door middel van artistieke uitingen. Het Huis wordt een artistiek platform. Uitgangspunt is dat via cultuur en media kennis over én contact tussen groepen met verschillende achtergronden tot stand komt. De verbindende kracht van kunst en cultuur in de samenleving wordt op die manier ten volle benut. Het Huis functioneert naast én samen met bestaande initiatieven en is een partner in de discussie over culturele diversiteit.

⁴ Een initiatief van Stichting Interart in Arnhem.

⁵ RMO, Niet langer met de ruggen tegen elkaar. een advies over verbinden, november 2005

⁶ Kabinetsreactie op het RMO-advies 'Niet langer met de ruggen tegen elkaar. Een advies over verbinden, Ministerie van Justitie, 2 juni 2006, tcm 74-120505

In een alliantie van de vier grote steden wordt een nationaal platform tot stand gebracht waar straks ook andere Nederlandse steden invulling aan kunnen geven. Het Huis zal staan te midden van de kunst en cultuur, in het hart van de steden en de Nederlandse samenleving. Over het *Huis voor de culturele dialoog* heb ik u onlangs per brief geïnformeerd⁷. Het Huis zal nog dit jaar worden opgericht.

3 *Programma Cultuur en diversiteit*

Diversiteitsbeleid is gebaat bij een samenhangende aanpak op meerdere fronten. Van de fondsen, bestelorganisaties en grote culturele instellingen verwachten we dat zij in hun beleid *inclusief* te werk gaan. Dit blijft niet beperkt tot het publieksbereik, ook op het gebied van programmering, personeelsbeleid en besturen is nog veel werk te verzetten. Deze integrale aanpak is ook onderdeel van het programma Cultuur en diversiteit: het richt zich zowel op diversiteit in het aanbod, in culturele besturen en organisaties als op een breed publieksbereik.

De afgelopen jaren is diversiteit verankerd in verschillende grote beleidstrajecten. In het vervolg en de concrete uitwerking van onder andere de museale strategie, de ondersteuningsstructuur, de herziening van de cultuurnotasystematiek en het internationaal cultuurbeleid is en blijft diversiteit een speerpunt. Hieronder volgt een overzicht van de belangrijkste acties die in het kader van het programma Cultuur en diversiteit in gang zijn gezet en gecontinueerd en tot nu toe de bereikte resultaten aan de hand van drie thema's: cultuurbereik (3.1), kunstenaars en cultuurmakers (3.2) en besturen, instellingen en netwerken (3.3).

3.1 *Cultuurbereik*

De grondwet waarborgt dat de overheid voorwaarden schept voor maatschappelijke en culturele ontplooiing en voor vrijetijdsbesteding (artikel 22, lid 3). Niet alle Nederlanders maken in dezelfde mate gebruik van het culturele aanbod. Zo blijkt keer op keer uit onderzoek dat de deelname van mensen met een dubbele culturele achtergrond in het algemeen achterblijft bij autochtone Nederlanders, waarbij wel aangemerkt moet worden dat dit verschil kleiner wordt als rekening wordt gehouden met verschillen in sociaal-culturele achtergrond.

Stand van zaken

In een flink aantal gevallen werpt het beleid van overheden en culturele instellingen om een meer divers publiek te bereiken zijn vruchten af: zo is het museumbezoek van diverse groepen met een dubbele culturele achtergrond sinds 1995 toegenomen. Tussen 1995 en 2003 is het museumbezoek van Turkse en Marokkaanse Nederlanders gestegen van 18% naar 23%, en dat van Surinaamse en Antilliaanse bezoekers van 21% naar 28%⁸.

De ontwikkeling van de belangstelling voor podiumkunsten laat een wisselend beeld zien. Het bezoek aan ballet is bijvoorbeeld voor Turkse, Marokkaanse en autochtone Nederlanders gestegen van respectievelijk 2,0 naar 2,3 % en van 3,8 naar 4,4% in de periode 1995-2003, terwijl het voor Surinaamse Nederlanders en Antillianen eerst gestegen en vervolgens weer licht gedaald is. Opvallend is de relatief hoge deelname aan ballet door Surinaamse Nederlanders en Antillianen (5,2% in 2003). Het bezoek aan de podiumkunsten samen (professioneel toneel, ballet, klassieke muziek en opera) laat een lichte stijging zien in de periode 1999-2003 voor mensen met een dubbele culturele achtergrond, terwijl het voor autochtone Nederlanders gelijk blijft⁹. In het algemeen kunnen we stellen dat vooral

⁷ Huis voor de culturele dialoog, Ministerie van OCW/Ministerie van BZ, DCO-153/06

⁸ SCP (AVO 1995-2003)

⁹ SCP (AVO 1999-2003)

Nederlanders met een Marokkaanse en Turkse achtergrond achterblijven in hun deelname aan de podiumkunsten¹⁰.

In 2004 en 2005 is de leefsituatie van allochtone stedelingen (LAS) onderzocht. Daarbij zijn ook meer populaire vormen van cultuur aan de orde gekomen. Dit onderzoek bevestigt het beeld dat de participatie van minderheden achterblijft, maar niet als het gaat om cultuur in eigen kring, zoals een familiefeest met live muziek, dans of toneel. Dit suggereert dat binnen deze groepen andere vormen van cultuur centraal staan, buiten het blikveld van de gevestigde cultuur.

Zichtbaar maken van goede voorbeelden

Het is in de eerste plaats de verantwoordelijkheid van de instellingen zelf om een breed publiek aan te spreken. Via het Actieplan Cultuurbereik, een samenwerking tussen de drie overheden om zoveel mogelijk mensen bij het culturele leven te betrekken, spelen de gemeenten en provincies een belangrijke rol. Hier is al veel resultaat geboekt: de vele projecten die in de afgelopen jaren zijn gestart of gecontinueerd – mede in het kader van het Actieplan en Cultuur en School – hebben veel good practices opgeleverd, die ons kunnen leren wat het geheim is achter een succesvolle aanpak. Hoe weet de bibliotheek zoveel mensen met een dubbele culturele achtergrond te trekken¹¹? En wat is het geheim achter FunX, het radiostation dat met een zakelijke aanpak en een jong team in korte tijd de hoogste luisterdichtheid in de grote steden heeft weten te bereiken onder jongeren van 15-25 met een dubbele culturele achtergrond? In de komende periode zullen we extra aandacht besteden aan de verspreiding van kennis en ervaring over geslaagde voorbeelden.

Leesbevordering

In samenwerking met openbare bibliotheken in de vier grote steden zal het bereik onder 'zwarte' basisscholen sterk worden vergroot door geheel of gedeeltelijk gratis schrijversbezoeken aan te bieden. Ook de ouders worden zoveel mogelijk bij het project betrokken. In 2008 zal via deze aanpak ook een actie volgen voor het voortgezet onderwijs.

Een internationale koers

De thematiek van integratie en diversiteit is per definitie grensoverstijgend en vraagt om een internationaal blik. Daarom is diversiteit de komende tijd een speerpunt binnen het nieuwe internationaal cultuurbeleid. We kunnen leren van de aanpak in andere landen waar de diversiteit ook sterk is toegenomen in relatief korte tijd. Op werkbezoek in de Verenigde Staten dit jaar en eerder al in het Verenigd Koninkrijk waren veel interessante voorbeelden te zien. Naar aanleiding van deze bezoeken formuleren we een aanpak voor het benutten van de succesvolle ervaringen in het buitenland.

Migranten hebben vaak een sterke binding met het land van herkomst. *Koers kiezen*, de beleidsbrief internationaal cultuurbeleid van mei 2006¹², legt sterke verbindingen tussen diversiteit en internationaal cultuurbeleid. In de brief is een aantal acties aangekondigd onder de noemer 'culturele diversiteit'. Deze acties worden de komende tijd verder uitgewerkt:

- We ontwikkelen een beleidskader voor de mediterrane en Arabische wereld. Daarbij bouwen we voort op de kennis en ervaringen die zijn opgedaan in het kader van Marokko-Nederland 2005, de viering van 400 jaar betrekkingen tussen Marokko en Nederland.

¹⁰SCP (AVO 1995-2003)

¹¹ De bibliotheek is de bestbezochte culturele instelling onder allochtonen. Bron: SCP (AVO 1995-2003)

¹² Koers Kiezen, meer samenhang in het internationaal cultuurbeleid, 10 mei 2006

- We intensiveren de culturele uitwisseling met landen waarmee Nederland een bijzonder band heeft door het koloniale verleden en migratie. In het kader van het gemeenschappelijk cultureel erfgoedbeleid krijgen veel projecten al permanent ondersteuning.
- Uiteraard is ook een belangrijke rol weggelegd voor het *Huis voor de culturele dialoog*.

Koninkrijksspelen cultuur

De culturele samenwerking met de Antillen en Aruba krijgt een nieuwe impuls. Het voornemen is om in navolging van de bestaande koninkrijksspelen voor sport nu ook koninkrijksspelen voor cultuur te introduceren. Alle inspanningen, ook financieel, zijn erop gericht de eerste editie van het evenement te laten plaatsvinden in 2007 in Den Haag en mogelijk in enkele andere grote steden. De spelen worden voorbereid door het Fonds Amateurkunst en Podiumkunsten en de Mondriaanstichting, in samenwerking met de Stichting Internationale Culturele Activiteiten (SICA).

3.2 *Kunstenaars en cultuurmakers*

Voor jongeren, vooral in de Randstad, is de diverse samenstelling van de Nederlandse bevolking al veel vanzelfsprekender dan voor de oudere generaties. Niet toevallig ontstaan juist in de jongerencultuur nieuwe vormen, op het snijvlak van culturen en disciplines. Dit fenomeen, vaak aangeduid met de term 'urban', doet zich voor in muziek, mode, theater en taal. De diversiteit van culturele achtergronden wordt binnen deze groep als een kracht ervaren, niet als een moeilijkheid. Dit is wat we noemen de *Generatie Mix*. Veel initiatieven onder deze noemer kampen echter met belemmeringen: er is te weinig continuïteit en ze vinden moeilijk aansluiting bij de gevestigde instellingen en kunstvakopleidingen. Er is een aantal instellingen dat wél ingang heeft gevonden in de gevestigde cultuur, of beter gezegd, die hebben gezorgd voor vernieuwing en aanvulling van het bestaande culturele landschap, zoals *Made In de Shade* en *Stichting ZO!*, een initiatief van Cosmic, Paradiso en Imagine IC om het culturele aanbod in Amsterdam Zuid-Oost te versterken en nieuwe cultuurmakers op het gebied van podiumkunsten, film en nieuwe media te presenteren.

Op verschillende manieren scheppen we de komende periode meer ruimte voor de vernieuwing die deze jonge talentvolle cultuurmakers meebrengen in de sector. Dit begint al op de scholen en gaat door tot in de beroepspraktijk, zoals hieronder nader wordt toegelicht. In de brief over de herijking van de cultuurnotasytematiek van 2 juni jl. is al aangegeven dat we cultuur voor jong publiek en jong talent eenvoudiger en directer gaan subsidiëren¹³. De basisinfrastructuur van culturele voorzieningen zal zich in de toekomst ook richten op vernieuwing en ontwikkeling van jong talent en jong publiek. In de Cultuurnota 2005-2008 is al een voorschot genomen op het ondersteunen van jonge talentvolle cultuurmakers: een aantal instellingen, zoals ISH, Bekijk 't, de Kunstbende en het Tweetaktfestival, heeft op titel van culturele diversiteit meerjarige subsidie ontvangen. Ook hier is het verspreiden van kennis en ervaring over geslaagde initiatieven van groot belang. Op werkbezoek is daarom een aantal voorbeeldprojecten van de *Generatie Mix* bezocht. Deze projecten worden gebundeld in een zeer ruim en actief te verspreiden boekje dat dit najaar verschijnt.

Cultureel talent op school

Cultuur in het onderwijs laat leerlingen kennis maken met de kunsten en het culturele erfgoed. Kunst en cultureel erfgoed vertellen altijd iets over mensen: wat hen beweegt, verwondert en ontroert. Het vertelt over hun geschiedenis, hun wereldbeeld en hun identiteit. Cultuur in het onderwijs biedt leerlingen ook de mogelijkheid hun creatieve talenten te ontwikkelen en kennis te maken met elkaar door samen te werken in culturele projecten. Cultuur kan een positieve bijdrage leveren aan integratie, door leerlingen niet op hun afkomst, maar op hun talenten aan te spreken. Via de Mondriaanstichting en het Fonds Amateurkunst en Podiumkunsten wordt vanaf augustus 2006 een landelijke regeling

¹³ Verschil maken. Herijking cultuurnotasytematiek. Ministerie van OCW, 2 juni 2006, DK/B&B/2006/23522

cultuureducatie opengesteld om bijzondere cultuureducatieve projecten te ondersteunen. Binnen deze regeling hebben culturele diversiteit en talentontwikkeling prioriteit. Het budget voor deze regeling is 1,2 miljoen euro. De regeling helpt het 'ongekend talent' van de *Generatie Mix* te ontdekken en te ondersteunen.

Van talent naar beroep

Voornameijk in de Randstad heeft zich, parallel aan de kunstvakopleidingen, een uitgebreid circuit van organisaties ontwikkeld die zich bezighouden met alternatieve vormen van opleiding, mentoring en coaching. Deze organisaties richten zich vaak op jongeren met een dubbele culturele achtergrond. Sinds 2005 loopt *Van Talent naar Beroep*, een gezamenlijk programma van Netwerk CS en Kunstenaars&CO dat cultuurmakers met een dubbele culturele achtergrond ondersteunt in hun professionele ontwikkeling en doorstroom van cultureel divers talent bevordert. Dit jaar zullen de eerste resultaten zichtbaar worden: circa 40 jonge mensen zullen intensief worden begeleid op hun weg naar de professionele beroepspraktijk. Het programma, dat loopt tot en met 2008, heeft ook als doel om kennisuitwisseling en netwerkvorming rondom talentontwikkeling te bevorderen.

Continuïteit in het experiment

In het huidige subsidiestelsel is het lastig om jonge cultuurmakers gedurende langere tijd te ondersteunen. Daarom zullen de productiehuizen en werkplaatsen in de podiumkunsten en presentatie-instellingen in de beeldende kunst worden versterkt. Om kunstenaars meer mogelijkheden te geven zich aan het publiek te presenteren is samen met de andere overheden al een begin gemaakt met de versteviging van de positie van een aantal presentatie-instellingen in de beeldende kunst. Dit moet leiden tot een landelijk gespreid netwerk van presentatieplekken voor talentvolle kunstenaars die de potentie hebben een publiek van kijkers en kopers aan zich te binden. Om dezelfde reden wordt samen met de andere overheden de positie van een aantal werkplaatsen en productiehuizen in de podiumkunsten versterkt.

De komende periode wordt de Raad voor Cultuur gevraagd welke van de bestaande productiehuizen en werkplaatsen de potentie hebben door te groeien naar grotere voorzieningen met een eigen productiebudget. Zij moeten begeleiding bieden aan beginnende en aan meer ervaren individuele cultuurmakers. Hierover moeten concrete afspraken worden vastgelegd, zodat de huizen jonge cultuurmakers van de Generatie Mix kunnen ondersteunen voor korte projecten, maar ook voor langere periodes. Zo krijgen deze cultuurmakers de ruimte voor een hoge mate van continuïteit in het experiment.

Interculturele programmering fondsen

Met de brief *Interculturele programmering* van 15 november 2004¹⁴ hebben we ingezet op meer samenwerking en uitwisseling tussen disciplines en de verschillende circuits. In dit kader wordt het programma *Van Talent naar Beroep* ondersteund. Daarnaast zijn afspraken gemaakt met de fondsen over intensivering van hun interculturele programmering. Afhankelijk van de aard en het takenpakket van afzonderlijke fondsen hebben zij hun beleid voorzien van geormerkte budgetten of percentages, of in duidelijk omschreven projecten gegoten. Ook is afgesproken dat de fondsen het onderwerp organisatorisch zullen verankeren door het aanwijzen van contactpersonen, het aanstellen van een intendant en door samen te werken met organisaties als Atana, Netwerk CS en Kunstenaars&CO.

In de tussentijd is er veel gebeurd. De meeste fondsen zijn gemotiveerd bezig met intercultureel beleid en diversiteitsbeleid. Het heeft al veel nieuwe initiatieven en zichtbare resultaten opgeleverd. Om er een aantal te noemen: het fonds Beeldende Kunst, Vormgeving en Bouwkunst benoemt in het najaar

¹⁴ Interculturele programmering. Ministerie van OCW, november 2004, ACB/2004/54035

2006 intendanten die interculturele projecten entameren en de discussie over diversiteit in het fonds en het veld moeten aanzwengelen. De Mondriaanstichting heeft de stimuleringsprijs culturele diversiteit ingesteld en op 17 mei jl. uitgereikt aan het van Abbe Museum in Eindhoven voor het project *Be(coming) Dutch*. Dit initiatief heeft niet alleen geleid tot veel denkwerk op het gebied van diversiteit bij musea, het heeft ook de discussie een nieuwe impuls gegeven.

Daarnaast zal het Nederlands Literair Productie- en Vertalingenfonds via de literaire podia schrijftalenten met een niet-westerse achtergrond toegang verschaffen tot het literaire circuit. Verder zet het fonds zich in om de professionaliteit van kleine niet-westerse uitgevers te verhogen. Het Fonds voor de Letteren zal bijdragen aan de totstandkoming van interculturele jeugdliteratuur. Beide fondsen zullen volgend jaar een symposium voor interculturele literatuur organiseren. Aan de UVA wordt een bijzonder hoogleraar migrantenliteratuur aangesteld.

Het Fonds voor Amateurkunst en Podiumkunsten heeft samen met een aantal private fondsen voor drie jaar steun verleend aan podium Mozaïek, om zich te kunnen ontwikkelen tot een broedplaats voor nieuw divers talent. Het aantal aanvragen onder de noemer 'urban theatre' is in de afgelopen periode aanmerkelijk gestegen. In het verlengde van Marokko-Nederland 2005 is er een interculturele samenwerking tussen Nederland en Marokko op het gebied van podiumkunsten ontstaan. Deze samenwerking leidt in de komende tijd tot nieuwe interculturele producties.

Media

Met de vier grote steden voeren wij een gezamenlijk mediabeleid dat bestaat uit het financieren van radio- en televisieproducties voor lokale en regionale publieke omroep. Het uitgangspunt is het cultureel diverse karakter van de Randstedelijke samenleving. Dit resulteert in televisieproducent MTNL en radiozender FunX.

MTNL maakt een interculturele programmering in de Nederlandse taal die zich zowel richt op de grote allochtone groepen als op een algemeen publiek. Deze programmering draagt bij aan de integratie en versterking van de sociale cohesie in de steden en wordt uitgezonden op lokale en regionale omroepen in de Randstad.

FunX is een publieke stadszender voor multiculturele jongeren en zendt een mix van plaatselijke informatie en muziek uit. Het station is een neventaak van de vier lokale omroepen in de grote steden. Dit initiatief van enkele jaren geleden is een groot succes. De zender heeft in de grote steden de grootste luisterdichtheid onder jongeren met een dubbele culturele achtergrond. Uit een recent uitgevoerde evaluatie door TNO blijkt dat FunX zeer positief gewaardeerd wordt door de beoogde publieksgroep. In opdracht van BNN geeft het station invulling aan het kabelnet van Colorful Radio. Ook werken NOS en FunX samen, onder meer met een nieuwsredactie in Rotterdam. De bijdrage van FunX achten wij zeer waardevol voor de landelijke publieke omroep. De kennis bij FunX over jongeren met een minderhedenachtergrond is zeer bruikbaar in een breder perspectief, ook voor de landelijke publieke omroep. Met de vier steden zijn we in gesprek over verlenging van het huidige convenant met 2 jaar (2007 en 2008) om bestuurlijk én gezamenlijk mee te kunnen gaan met de ontwikkelingen binnen het publieke omroeplandschap. In de loop van 2007 wordt dan met de vier steden en FunX bezien hoe de steden en het ministerie van OCW de financiering na 2008 inrichten, mede in het licht van de mogelijkheden voor de doorontwikkeling van FunX.

Cultureel erfgoed minderheden

Het project *Cultureel Erfgoed Minderheden* maakt in 2006 een doorstart. We zijn hiervoor in gesprek met de Vereniging voor de documentaire informatievoorziening en het archiefwezen (DIVA) die samen met Erfgoed Actueel erfgoed van minderheden wil opsporen en zichtbaar maken. Ook zal DIVA

bijdragen aan het bundelen van initiatieven rond erfgoed van minderheden. DIVA maakt daarbij gebruik van de opgebouwde expertise op dit terrein bij het Landelijk Overleg Minderheden en de Mondriaanstichting. De Mondriaanstichting ondersteunt projecten die als doel hebben het erfgoed van minderheden te inventariseren, verzamelen of presenteren. In de nabije toekomst zal het project *Cultureel Erfgoed Minderheden* worden overgenomen door de nieuwe erfgoedbestelorganisatie.

3.3 besturen, instellingen en netwerken

Om binnen de culturele sector meer ruimte te scheppen voor nieuwe makers en een meer divers publiek te bereiken, is een intercultureel aanbod alleen niet voldoende. Daar zijn mensen voor nodig op cruciale plekken die de artistieke verrijking van nieuwe cultuurmakers op waarde weten te schatten en verder kunnen helpen, kort gezegd een nieuwe cultureel diverse 'voorhoede'.

Het aantal cultureel diverse besturen neemt toe. De participatie van mensen met een dubbele culturele achtergrond in besturen is in de periode 1999 – 2003 gestegen van 8% naar 12,5 %. Het aantal besturen dat twee of meer bestuurders telde met een niet-Nederlandse achtergrond is in dezelfde periode toegenomen van 2% naar 4,5 %¹⁵.

Bij de benoeming van de commissieleden voor de Raad voor Cultuur is onze inzet dat in 2007 het percentage mensen met een dubbele culturele achtergrond 15% van het totale aantal commissieleden bedraagt.

Ambassadeurs voor diversiteit

Atana, Netwerk CS en Mira Media vormen gezamenlijk het netwerk van ambassadeurs voor diversiteit. Deze drie ondersteunende instellingen ontvangen meerjarige ondersteuning uit de Cultuurnota 2005-2008.

- Atana leidt jonge bestuurders met een dubbele culturele achtergrond op voor een bestuursfunctie in de cultuursector. Zij worden individueel gematcht met culturele instellingen die een bestuurder zoeken. Atana heeft invloedrijke spelers met een groot netwerk in de cultuursector aan zich gebonden als verkenner. Sinds de oprichting van Atana Cultuur in 2001 nemen 200 mensen met een dubbele culturele achtergrond via Atana zitting in besturen en adviescommissies in de culturele sector. Ook grote instellingen beginnen hun weg naar Atana te vinden: zo heeft het Rijksmuseum onlangs via Atana een vacature ingevuld.
- Netwerk CS is een netwerkorganisatie voor diversiteit die expertise op gebied van personeelsbeleid, programmering en publieksbereik verzamelt en verspreidt. Het netwerk is sinds de oprichting in 2002 toegenomen tot het indrukwekkende aantal van 842 leden, verdeeld over 739 culturele organisaties. De erfgoedsector blijft sterk achter als het aankomt op diversiteit van het personeelsbestand. Netwerk CS ontvangt in 2006 een projectsubsidie om doorstroom van personeel met een dubbele culturele achtergrond in de erfgoedsector een impuls te geven met het mentoringsprogramma *Stepping Stones*.
- Mira Media zet zich in voor een mediabestel dat een goede afspiegeling vormt van de culturele diversiteit in de samenleving. Mira Media fungeert als kenniscentrum en voert projecten op nationaal en internationaal niveau uit. Zij zijn een belangrijke schakel die de media verbinden met de multiculturele samenleving.

Drempels voor diversiteit

Samen met de visitatiecommissie Emancipatie wordt dit najaar een nadere verkenning uitgevoerd naar de achterliggende belemmeringen voor meer diversiteit in de besturen in de culturele sector. De

¹⁵ Culturele diversiteit in besturen van culturele instellingen, RISBO, november 2004

verkenning is een aanvulling op eerder kwantitatief onderzoek naar de stand van zaken naar gender en diversiteit in besturen, dat op 6 oktober 2005 is gepresenteerd tijdens de slotbijeenkomst van het 'ambassadeursnetwerk besturen' onder leiding van ambassadeur Martijn Sanders. Naar aanleiding van deze bijeenkomst is in een samenwerkingsverband tussen Kunst & Zaken, het Instituut voor publiek en politiek, Netwerk CS, Atana, Kunsten '92 en het ministerie van OCW een 'smoezenboekje' gemaakt en in het culturele veld verspreid.

4 Slot

Met deze brief is inzicht gegeven in de acties die in de afgelopen periode in het kader van het programma Cultuur en diversiteit in gang zijn gezet. Wij zullen de komende tijd werken aan het vergroten van de zichtbaarheid van goede voorbeelden. Daarnaast zullen we kennisuitwisseling en netwerkvorming verder stimuleren. Daarbij is een centrale rol weggelegd voor:

- Het Huis voor de culturele dialoog
- Fondsen en interculturele programmering
- Het Internationaal cultuurbeleid
- Werkplaatsen en productiehuizen
- Cultureel diverse bestuurders en ambassadeurs

Op deze wijze zal de continuïteit en verankering van diversiteit en vernieuwing in het culturele landschap gewaarborgd worden.

De diversiteit van culturen in Nederland zorgt voor vernieuwing en verrijking van het culturele leven. Het geeft onze podia, de musea, de media en de openbare ruimte een nieuwe aanblik. Die verscheidenheid in het culturele leven kan ons blikveld verruimen en het cultureel zelfbewustzijn van Nederlanders vergroten, met welke achtergrond dan ook. Cultuur heeft de kracht om bij te dragen aan de kwaliteit van onze samenleving. Die kracht moeten we de komende tijd nog veel meer benutten.